Dr. G.I. Rathod

यू.जी.सी. के आर्थिक सहयोग द्वारा प्रकाशित

भारतीय भाषाएँ व प्रवासी साहित्य

सम्पादक : प्रो. शीला मिश्र

प्रकाशक
मिलिन्द प्रकाशन
4-3-178/2, कन्दास्वामी बाग
हनुमान व्यायामशाला की गली
सुल्तान बाजार
हैदराबाद - 500 095
फोन : 040-24753737

आवरण एवं शब्द सज्जा
श्री डिजाइन, हैदराबाद
मो.: 098855 06088

प्रथम संस्करण
सितम्बर, 2016

मूल्य
₹ 900/-
रुपये नौ सौ

ISBN : 81-[illegible]

BHARTIYA BHASHAYEN VA PRAVASI SAHITYA Editor PROF. SHEELA MISHRA

राष्ट्रीय स्वाभिमान और हिंदी

डॉ. [illegible] राठोड़

किसी भी देश की अपनी तीन पहचानें होती है, देश का राष्ट्रध्वज, राष्ट्रभाषा और राष्ट्रगीत। देश के सच्चे नागरिक होने के नाते हर किसी का दायित्व बन जाता है कि हमारे राष्ट्रध्वज, राष्ट्रभाषा एवं राष्ट्रगीत का [illegible] से प्रेम करें और उसको ऊँचा करने के लिए, त्याग करें, वक्त आने पर उसके लिए बलिदान दें। यह भावना जब तक हमारे दिलों में नहीं, हम सच्चे देशभक्त नहीं कहलाएँगे। जिस तरह से अपने वतन पर चीनी और जापानी प्रेम करते है उसी तरह से हम भारतीय भी [illegible] हो जाएँ। हमारे विश्व पटल पर कुछ देश ऐसे देश भी है जो राष्ट्रभाषा के विकास के लिए जीते हैं मरते हैं। ऐसे देश ही महाशक्ति के रूप में उभर कर आते है। इसी तरह की [illegible] भावना अगर वर्तमान में हम भारतीयों में नहीं है इसमें कोई संदेह नहीं है। हम 15 अगस्त एवं 26 जनवरी को ही राष्ट्रध्वज का सम्मान करते हैं, वह सच नहीं बल्कि औपचारिकता है। इस तरह से हम भारतीयों का यही धर्म है कि हमारा राष्ट्रीय स्वाभिमान जगाना अनिवार्य है।

हिंदी हमारे लिए अस्मिता का प्रश्न है। हमारे सम्मान का प्रश्न है। हमारी अस्मिता को जगाने के लिए एवं देश का गौरव बढ़ाने के लिए अभी तक हम जागे नहीं बल्कि सोए हुए है। हमारी राष्ट्रभाषा हिंदी का अतीत जब हम देखते है तो राष्ट्रभाषा के लिए संघर्ष करने वाले, राष्ट्रभाषा के प्रति स्नेह रखनेवाले उस महान व्यक्ति का नाम है महात्मा गांधी जो राष्ट्रभाषा के संबंध में कहते है कि-'राष्ट्रभाषा के बिना देश गूंगा है।' राष्ट्रभाषा के बिना कोई भी देश अपना विकास एवं तरक्की नहीं कर सकता। इसलिए हिन्दुस्तान की राष्ट्रभाषा केवल हिंदी ही हो सकती है [illegible] इस तरह हिंदी ही जन-जन की भाषा है क्योंकि यही उनके संस्कारों, भावों और विचारों की [illegible] भाषा है। मैं यह भी कहना चाहूँगा कि अंग्रेजी पढ़ना बुरा नहीं है, अपना ज्ञान, विकसित करने के लिए आवश्यक भी। लेकिन वह हमारे व्यवहार, कार्यालय और पाठ्यक्रम की भाषा नहीं हो सकती है। क्योंकि हिंदी भारत की सांस्कृतिक भाषा है। हमारी राष्ट्रीय चेतना की भाषा है, हिंदी ही हमारे हृदय से जुड़ी हुई भाषा है इसमें कोई संदेह नहीं है।

हिंदी की अस्मिता बढ़ाने के लिए एक जगह पर भाषण देते हुए महात्मा गांधी कहते है कि-'मैं यदि तानाशाह होता तो आज ही विदेशी भाषा में शिक्षा का दिया जाना बंद कर

Publisher

Nikita Publication

C/o [illegible] Publisher & Distributor,
E 21/22, Near woman BCA College,
Vivekanand C.B.S.E. School buildings,
CM M.I.D.C., Latur : 413531.
Phone : (02382) 222971, Fax : 02382 - 222973
Mob. No. 9657709105, Email : nbc1000@gmail.com

Trade Mark
Registration No. 1391668 - 29/05/2006

ISBN
978-93-85124-09-4

Typesetter
Vardhaman Graphics, Latur

Printers
Aai Offset, M.I.D.C., Latur

First edition : 2016

Pages
4 + 216 = 220

© All Rights Reserved With Publisher

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this publication. In spite of this, some errors might have crept in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our notice which shall be taken care of in the next edition. It is notified that neither the publisher nor the author or seller will be responsible for any damage or loss of action to any one of any kind, in any manner, therefrom.

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means [graphic, electronic or mechanical, including photocopying, recording, taping or information retrieval system] or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., without the written permission of the Publisher and Author. Breach of this condition is liable for legal action.

All disputes are subject to LATUR Jurisdiction only.

Contents

1. **The Indian Contract Act, 1872 :** 1-30
   Introduction of contract – Definitions of contract – Essential elements of a valid contract – Types of contract – offer and acceptance – Consideration – Capacity of parties – Free consent – Undue influence – Fraud – Misrepresentation – Mistake – Legality of object and consideration – Void agreements – Performance of contract.
2. **Discharge of Contracts :** 31-39
   Discharge of contract – Remedies for Breach of contract – Contingent contracts – Quasi contracts
3. **Special contracts :** 40-59
   Indemnity and guarantee – Bailment and pledge – Contract of Agency.
4. **Indian Partnership Act, 1932 :** 60-74
   Definition of partnership – Formation of partnership – Registration of partnership firm – Types of partners – Rights and duties of partners – Dissolution of partnership firm.
5. **The Sale of Goods Act, 1930 :** 75-91
   Introduction – Important definitions – Contract of sale – Sale and agreement to sell – Classification of goods – Conditions and warranties – Transfer of property Transfer of Title (ownership) – Performance of contract to sale – Rights of unpaid seller.
6. **The Consumer Protection Act, 1986 :** 92-114
   Definition – Complaint, complainant – Consumer – Consumer dispute – Goods – Manufacturer – Person – Service – Trader – Rights of the consumer – Authorities under the consumer Protection Act – Consumer Dispute Redressal Agencies – District forum – State commission – National commission.
7. **The Negotiable Instrument Act, 1881 :** 115-130
   Definition of Negotiable Instruments – Parties to Negotiable Instruments – Negotiation – Endorsement.
8. **The Factories Act, 1948 :** 131-161
   Definitions : (a) Worker, (b) Factory, (c) Occupier, (d) Approval.
   Provisions relating to : (a) Inspecting staff, (b) Health, (c) Safety, (d) Welfare, (e) Working hours
9. **The Industrial Disputes Act, 1947 :** 162-201
   Definitions of industry – Definitions of industrial disputes – Authorities for settlement of industrial disputes – Strike and lock outs – Lay off and retrenchment.
10. **The Protection of Human Rights Act, 1993 :** 202-219
   Introduction – Definitions – The national Human Rights Commission – Functions and Powers of the commission – Procedure – State Human Rights commission – Human Rights Courts – Finance – Accounts and Audit – Miscellaneous.

Review of Research

International Online Multidisciplinary Journal

ISSN: 2249-894X Impact Factor : 3.1402(UIF) Volume - 5 | Issue - 5 | Feb - 2016

A STUDY ABOUT THE CAUSES OF STRESS, ITS CONSEQUENCES, AND MANAGEMENT

Rathi Mamata J.
Asst. Prof. , S.R.T.M.Ambajogai.

ABSTRACT :

Stress has become an issue of great concern over the last decade .It is an extensive alarm across all professions and is a generally reported cause of occupational illness , absenteeism, sabotage, strikes and turnover. The World Health Organization (WHO) predicts that by 2020 five of the top ten medical problems worldwide will be stress related. This paper is a review of literature about stress, its causes, consequences, and management. .

KEY WORDS: *absenteeism, occupational illness, sabotage, stress, turnover.*

I.INTRODUCTION :

The preceding century has been regarded as a period of incredible change in human history. Philosophers and scientists have given various names to this period. Peter Drucker has called it "The Age of Discontinuity" John Galbraith has called it "The Age of Uncertainty", Alvin Toffler called it "The Age of Future Shock" and Karl Albrecht called it "The Age of Anxiety"6. A peculiar disease has found its way into lives of people of the industrialized nations of the world. The most common diseases among the people are headache, heart attack, high blood pressure, skin disorders, stomach ulcers, and acidity. Not only this but psychiatric illnesses and sub syndromes of diseases like depression, insomnia, and nervousness are very common to the people in the present world. Experts named "stress" as one among the important cause of all those diseases. The time magazine cover story in June 1983 called stress as "the epidemic of the 80's. The same magazine reported in October 1998 that "the age of stress" was the 90's. World health organization survey conducted on 1996 also referred stress as a

RNI NO. MAHMUL/2010/34781

ISSN 2230-8824

शोध संपदा

SHODH SAMPADA

आंतरराष्ट्रीयस्तरीय प्रतिष्ठित संशोधन नियतकालिक

वर्ष ७ वे

ऑगस्ट ते ऑक्टोबर २०१६

अंक २५ वा

संपादक

डॉ. राजशेखर सोलापुरे

शोध संपदा

SHODH SAMPADA

: संपादक :

डॉ. राजशेखर सोलापुरे

१. भारतातील विरोधी पक्षाच्या भूमिकेचे मुल्यांकन

ISSN 2320 - 4494
RNI No. MAHAUL03008/13/1/2012-TC

POWER OF KNOWLEDGE

An International Multilingual Quarterly Refereed Research Journal

Volume : I Issue : XVI Oct.-Dec. 2016

ARTS | COMMERCE | SCIENCE | AGRICULTURE | EDUCATION | MANAGEMENT | MEDICAL |
ENGINEERING & IT | LAW | SOCIAL SCIENCES | PHYSICAL EDUCATION | JOURNALISM | PHARMACY

Editor

Sarkate Sadashiv Haribhau

Email : powerofknowledge3@gmail.com, shsarkate@gmail.com

डॉ. प्रतिमा इंगोले यांच्या कथासंग्रहातील भाषिक सौंदर्य - एक शोध

प्रा. गायत्री गाडेकर

स्वामी रामानंद तीर्थ महाविद्यालय,

अंबाजोगाई

डॉ. प्रतिमा इंगोले यांनी मोजक्या शब्दात सहजतेने आपली वऱ्हाडी बोली ' हजारी बेलपान ', 'अकसांदचे दाने ', 'सुगरणीचा खोपा', 'अंधारमत्रं', 'लेक भुईची', 'जावयाच पोर', 'हिरवं स्वप्न' इ. कथासंग्रहातून पेरलेली आहे. वऱ्हाडी बोलीचा प्रतिमा इंगोले यांना अभिमान आहे. वऱ्हाडी बोलीचे स्वरुप सांगताना त्या साधी सुधी वऱ्हाडी बोली असल्याचं नमूद करतात व बोलीचे कौतुक करतांना म्हणतात.

" माया वऱ्हाडीचा बोल
हाये कसा झोकदार
जरीच्या टोपीले बाई
जशी लावली झालर " असे म्हणतात.

बोलीला तुच्छ लेखू नका असे सांगून शिवबाची शपथसुध्दा त्या घालतात. वऱ्हाडी माणसांचे तेथील निसर्गाचे, संस्कृतीचे कुटुंबाचं जीवन त्यांच्या समस्यांचे वास्तववादी चित्रण केले आहे. त्यात त्यांनी जपलेल्या लोकश्रध्दा, म्हणी, वाक्प्रचार अलंकार, वऱ्हाडी बोलीचा सहजसुंदर उत्स्फूर्त अविष्कार म्हणींच्याद्वारे नेमकेपणाने व्यक्त केला आहे. प्रतिमा इंगोले यांनी जे भोगलं तेच त्यांनी लेखनात आणले. त्यामुळे त्यांचे लेखन माणसाला आकर्षित करते व विचार करायला भाग पाडते.

१) सुयोग्य प्रतिमासृष्टी :

वऱ्हाडी बोली, त्यातील वैविध्यपूर्ण रीतीने आलेल्या प्रतिमा वऱ्हाडी जीवनाचे प्रतिबिंब उमटवतात. वऱ्हाडी बोलतील अस्सलपणा, ग्रामीणता, व्यवहार, रीतीभाती, नातीगोती यांचा एक सांस्कृतिक पटच प्रतिमांच्या माध्यमातून डॉ. प्रतिमा इंगोले यांनी विणलेला आहे. निसर्ग सृष्टीचा चमत्कार त्याभोवती गुंफलेली श्रध्दा, विणल्या गेलेली परंपरा, निष्ठा आणि त्या निष्ठेतून अभिव्यक्त होणारा मिस्किलपणा, मित्र व निवेदक यांचे परस्परांशी असणारे घट्ट मैत्रीचे नातेसंबंध त्यातील रंगीत धागे कथेतील प्रतिमांच्या माध्यमातून डॉ. प्रतिमा इंगोले यांनी अभिव्यक्त केले आहे.

१) उदा. आपल्याले बुळात बायकोचं पान फुटलं. आपल्याले दोस्तीचे दोन पानई सोळाव वाटत नायीत. आन् हे चवथं बुळातलं पान आपल्याच अंगातून फुटल्यावानी आता करावं त कसं करावं या वाक्यातून निसर्गाच्या सूक्ष्मनिरीक्षणातून नायकाची द्विधा मनःस्थिती डॉ. प्रतिमा इंगोले यांनी अभिव्यक्त केली आहे - हजारी बेलपान.

२) आशयाची प्रसरणशीलता :

डॉ. प्रतिमा इंगोले यांनी कथालेखन करतांना तत्कालीन स्त्रियांच्या रुढी - परंपरा त्यांच्या समस्या, त्यांचा स्वभाव त्यांचे धैर्य हे सर्व अनुभवले व तेच त्यांनी वऱ्हाडी बोलीच्या माध्यमातून वास्तवतेने अभिव्यक्त केले. त्यामुळे त्यांच्या लेखनात एकसूत्रता आली ते अधिक परिणामकारक होवून वाचकांच्या ह्रदयात त्यांनी स्थान मिळविले. कथेतील चित्रमयता जिवंतपणा, समस्यांचे निराकरण, रुढी परंपरावर मात, मनाचे औदार्य, मुद्देसुदपणा, तर्कशुध्दता, स्पष्टता, आशावादी वृत्ती यामुळे त्यांच्या लेखणीला एक धार प्राप्त झालेली आहे. त्यामुळे आशय पटकन समजतो. वाचक उत्कंठतेने कथा वाच

Vidyawarta™
International Multilingual Research Journal
Special Issue (Vol-II)

ISSN:23199318

Rajasthan Education Society's

Rajasthan Aryan Arts, Shri Mithulalji Kacholiya Commerce And Shri Satyanaryanji R.Rathi Science College, Washim 444505

NAAC "A" Grade 2004 & 2011
College With Potential For Excellence

Organized by
Department of Commerce

NATIONAL CONFERENCE

ON

"MAKE IN INDIA"

"A Way towards Complete Development." "Agriculture & Manufacturing"(NCCMII-2016)

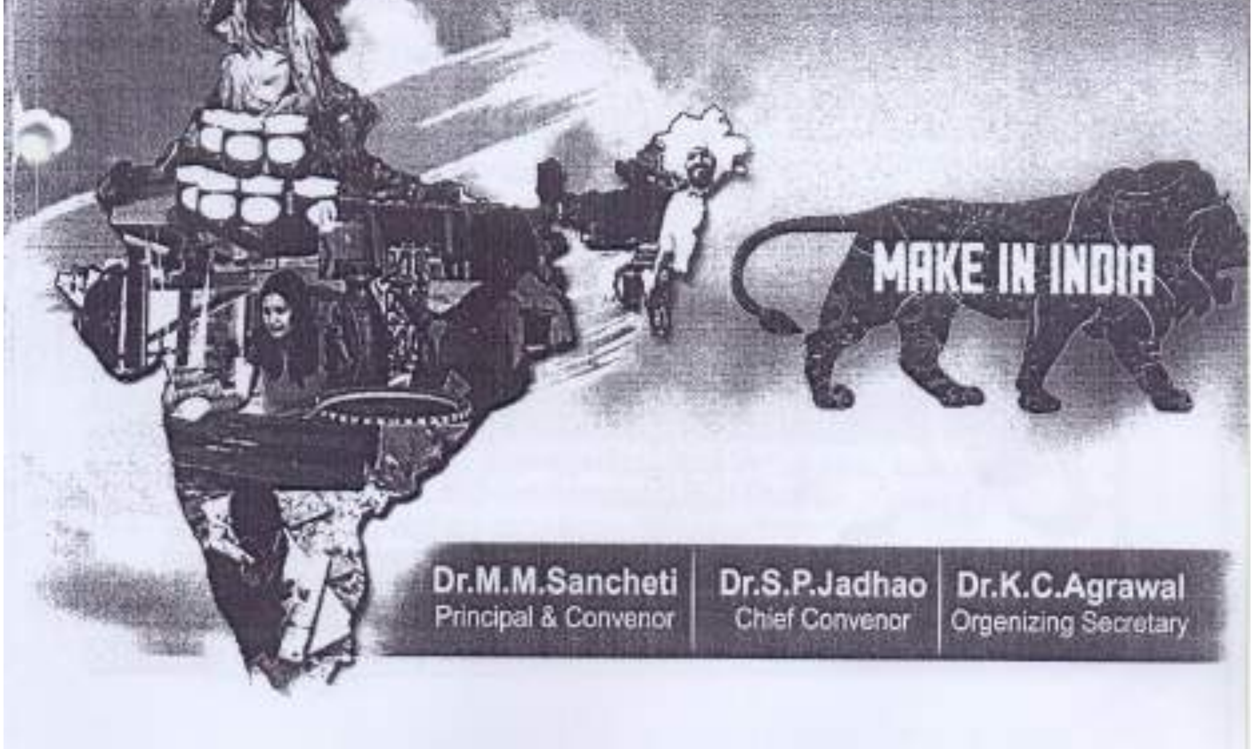

Dr.M.M.Sancheti	Dr.S.P.Jadhao	Dr.K.C.Agrawal
Principal & Convenor	Chief Convenor	Orgenizing Secretary

40

Contribution of LIC of India towards nation Building

Dnyaneshwar Shankar Wadje
Asst. Professor (Dept. of Commerce)
S.R.T.Mahavidyalaya, Ambajogai Dist. Beed.

Dr. B. V. Dakore
Asst. Prof. & Research Guide
Dept. of Commerce, ACS College,
Shankarnagar Tq.Biloli, Dist. Nanded

Abstract:

LIC is the leading service industry which play very important role in development of the nations. It is state owned government insurance company. The insurance industry of India consists of 53 insurance companies, of which of 24 are in life insurance companies and 29 non-life insurance companies. Among the life insurers, only Life Insurance Corporation is the sole public sector insurance company. India's life insurance sector is the biggest in the world with about 360 million policies which are expected to increase at a Compound Annual Growth Rate (CAGR) of 12% to 15% over the next five years. The insurance industry plans to hike penetration to five per cent by 2020. In the present study researcher has been try to highlights on the contribution of Life Insurance Corporation towards nation building.

Key Words: Contribution of LIC in nation building, Anticipated CAGR and schemes of LIC's of India.

Introduction:

Slogan of LIC is "Yogakshemam Vahamyaha" which is derived from ancient Hindu text, the Bhagvad Gita's in Sanskrit language, translates in English as, "Your Welfare is our Responsibility." The life Insurance Corporation of India has been a nation builder since its formation in 1986. True to the objective of nationalization, the corporation has mobilized the funds invested by the people in the life insurance for the benefit of the community at large. India's life insurance sector is the biggest in the world with about 360 million policies which are expected to increase at a Compound Annual Growth Rate (CAGR) of 12% to 15% over the next five years. The insurance industry plans to hike penetration to five per cent by 2020.

LIC has worked with the 2048 branch offices, 1381 satellite offices, 1245 mini offices, 2009 life plus, 32894 premium points and 73 customer zones to ensure proper service and guidance to its valuable customers. In addition online services are available on LIC's official website and 11.36 lack agents also ensure door to door service to the customer.

Life Insurance Corporation of India proposes a variety of insurance schemes to meet the various needs of an individual and his family such as pension plans, term assurance plans, children plans, endowment assurance plans, micro insurance plans, health insurance plan, and unit linked plans, special plans and group schemes, social security scheme such as Aam Admi Bima Yojana, Scolarship yojana and PMJDY Yojana.

Objective of Research Paper:

Main object of present research paper is 'to study the contribution of life Insurance Corporation of India towards nation building'.

Methodology:

The present research paper totally depends on the secondary data, that data are collected from annual report of IRDA, annual Report of LIC of India, books, magazines, newspapers and other related articles and publications.

Contribution of LIC in Nation Building:

The corporation has spread over the

2

BUSINESS PERFORMANCE OF LIFE INSURANCE CORPORATION IN NANDED DISTRICT

Dnyaneshwar Shankar Wadje
Asst. Professor
Dept. of Commerce
S.R.T. Mahavidyalaya, Ambajogai Dist. Beed.

Abstract:

The insurance industry in India was opened up to private sector participation in the year 2000. Prior to this sector, life insuran was single player in the life insurance industry in India. Since the entry of private sector insurance companies in the insuran market, Life Insurance Corporation of India has lost 30.79 % market shares to private sector insurance companies, despite that both market size and insurance premium in 2015, life insurance accounted for 69.21% of the total insurance market in Ind and the total investment Rs.19, 46,249 crores in various development schemes of government. In view of the increasi competition, this paper attempts to on focus the business performance of Life Insurance Corporation of India in Nanded distric

Key Words: *Life Insurance, Role of Life Insurance, Business performance etc.*

Introduction: Now a day, the insurance sector is playing a crucial role in the portfolio of finance sector. So, tl insurance industry is much more concentrating over analyzing customers' attitude which is very important to tl development of the insurance company as well as the development of the nation and to take competitive advanta in the global market.

The business of insurance is related to the protection of the economic values of the assets has the value the asse would have been created through the hard work of the owner. The asset is valuable to owner because he expects get some benefit from it. So, the insurance is a mechanism that helps to reduce the effect of such adverse effect.

Life is full of risk and uncertainties. Since we are the social human being we have certain responsibilities too. Indi consumers have large effect of emotions and rationality on their buying decisions. They believe in future rather th the present and desire to have better and secured future, in these direction insurance services have its own value terms of minimizing risk and uncertainties. Insurance is a basic form of risk management which provides protecti against possible loss to life or physical assets. Life insurance is one of the best known equipment of life cover toda People buy these equipments as investment tools and also as protection for themselves and their families.

Life Insurance: Life insurance is a contract between the insured i.e. policy holder and the insurer, where the insur agrees to pay the sum of money upon the occurrence of the insured whereas in return, the policy holder agrees pay the stipulated amount called premium at regular intervals or in lump sum amount.

For economic development of each and every nation, investment is required. Investments are built up by the way savings. Hence, life insurance is one of the most popular and major source for mobilizing the investment of savin of peoples, particularly from the middle and lower income groups. These savings are channelized into investme for economic growth. In 2015, life insurance accounted for 69.21 % of the total insurance market in India and tl total investment Rs.19, 46,249 crores in various development schemes of government.

Objective of the study: Object of the present research paper is 'to know the business performance of Li insurance Corporation of India in Nanded District.'

Research Methodology: To complete the present study, only secondary source of data has been used. Tl information regarding this study is collected from various books, research papers, magazines, annual report of LI and IRDA, Internet and so on.

Business Performance of LIC in Nanded District: Nanded district is a district of Maharashtra. Total area of th district has 10,502 Sq.km and according to 2011 census population are 33,61,292 of which 27.92% were urba

IMPACT FACTOR: 3.012 (IIJIF) ISSN: 2454-5503

CHRONICLE

OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES (CHCS)

Vol. 2 No. 5 Sept. 2016

A BIMONTHLY REFEREED INTERNATIONAL JOURNAL

SPECIAL ISSUE II

Proceedings of One Day National Conference On
RECENT TRENDS IN HUMANITIES AND COMMERCE
25th Sept., 2016

Chief Editor
Dr Kalyan Gangarde

Executive Editor
Dr Grishma Khobragade

Editors
Dr. Sadhana Agrawal (Gwalior)
Dashrath Kamble (Kalyan)
Bharat Gugane (Nashik)
Sachin Bhumbe (Mumbai)

Guest Editors
Dr. Mundhe Fahim L
Vatwani Kiran Deepak

CENTRE FOR HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES
KALYAN (MAHARASHTRA)
Contact: +91 [illegible] 9869530720 chcskalyan@gmail.com

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277-5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

GST (Goods and Services Tax)
EXPLAINED

Valume-VI, Issue-IV
Marathi Part - I
October - December - 2017

IMPACT FACTOR / INDEXING
2016 - 4.205
www.sjifactor.com

AJANTA
PRAKASHAN

AJANTA - ISSN - 2277-5730 - IMPACT FACTOR - 4.205 (www.sjifactor.com)

१५

GST आणि सामान्य व्यक्ती

प्रा. होदलूरकर एन. व्ही.
स्वा. रा. ती. महाविद्यालय, अंबाजोगाई.

१) प्रस्तावना

दिनांक : ०१ जुलै २०१७ भारतात वस्तु व सेवाकर अर्थात GST लागू करण्यात आला. आज सर्वच वर्तमानपत्रे, विविध माध्यमामध्ये GST वर प्रदीर्घ चर्चा होत असल्याचे आपल्याला दिसून येत आहे. सामान्य नागरीकापासून, व्यापारी, कारखानदार, शेतकरी, उपभोक्ते, विक्रेते, विद्यार्थी या अर्थव्यवस्थेतील प्रत्येक घटकावर GST मुळे कांही चांगले, वाईट परिणाम होणार आहेत. प्रस्तुत लेखामध्ये आपण यावर सविस्तर चर्चा करणार आहोत.

२) उदिष्ट्ये

सदरील संशोधनाची कांही उदिष्ट्ये निश्चित केलेली आहेत ती पुढील प्रमाणे आहेत...

१) भारतीलय कर रचना समजून घेणे, २) GST च्या पुर्वीची आणि GST नंतरची कर रचना समजून घेणे., ३) GST मधील वेगवेगळ्या तरतुदी आणि त्याचे स्वरूप समजून घेणे. ४) GST चा विविध घटकांवर होणाऱ्या परिणामांचा अभ्यास करणे.

३) गृहितके

१) भारतात अप्रत्यक्ष कराच्या संदर्भात विविध घटक राज्यांमध्ये भिन्नता आहे.

२) करावर कर किंवा कराचा धबधबा परिणाम यामुळे वस्तूच्या किंमतीमध्ये अनावश्यक वाढ होत आहे.

३) भारतात कर चुकवेगिरीमुळे सरकारचा महसूल घटत आहे.

४) VAT अंतर्गत कराचा परतावा मिळण्यामध्ये अनेक अडचणी आहेत.

५) अप्रत्यक्ष कराच्या संदर्भात केंद्र व राज्यामध्ये मतभेद आहेत.

४) संशोधन पध्दती

सदरील संशोधनासाठी वर्णनात्मक संशोधन पध्दतीचा वापर केला आहे. यामध्ये द्वितीय सामुग्री अभ्यासली गेली असून यामध्ये विविध वर्तमान पत्रे, मासिके, यामधील लेख राज्य व केंद्र सरकार कडून प्रकाशित झालेली माहिती हे घटक अभ्यासले आहेत.,

५) मर्यादा

सदरील संशोधनामध्ये केवळ GST चा अभ्यास केला गेला आहे. तसेच GST चे स्वरूप, व्याप्ती आणि GST चा सर्वसामान्य लोकांवर कोणता परिणाम होणार आहे हे अभ्यासले जाणार आहे.

६) GST ची पार्श्वभूमी

GST चा पुर्व इतिहास अभ्यासल्यास असे दिसून येते की, १९०५ मध्ये कॅनडामध्ये प्रायोगिक तत्त्वावर GST आकारण्याचा प्रयत्न झाला असला तरी प्रत्यक्षात कॅनडामध्ये १९९१ नंतर GST लागू झाला आहे. जगात प्रथम फ्रान्समध्ये १९५४ साली २०% या दराने GST आकारला जाऊ लागला. आजघडीला भारताप्रमाणेच जगातील १६५ देशांमध्ये GST लागू करण्यात आला असून वेगवेगळ्या देशात GST चे दर वेगवेगळे आहेत. उदा : न्युझीलंडमध्ये - १५%, ऑस्ट्रेलिया - १०%, फ्रान्स - १९ %, जर्मनी - १९%, स्वीडन-२५%, पाकीस्तान १८%, इ. जगात सर्वात जास्त GST चा दर २८% हा भारतात आकारण्या आला आहे.

On Date 14th April' 2017 Celebration of 126th Birth Year of Dr. Babasaheb Ambedkar. On this occasion, we publish Online Special Issue on

-: This Special Issue Collaborate with:-

Maharashtra Rajya [illegible] Vidyut Karmachari Sanghatan, Branch – Allapalli

& Gurukul [illegible] Multidisciplinary [illegible] Journal

[illegible]

-: Online Special Issue Available At :-

http://gurukuljournal.com/

ISSN No.2394-8426 with Impact Factor 2.254

डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांचे सामाजिक विचार

डॉ पी आर थारकर
सहा प्राध्यापक
स्वामी रामानंद तीर्थ महाविद्यालय,अंबाजोगाई

सारांश

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या सामाजिक चिंतनाचा मुळ आधार हा होता की, कोणताही आदर्श समाज हा स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता या तीन तत्वाच्या आधाराशिवाय प्रगती करु शकणार नाही चातुर्वर्ण्य व्यवस्थेची सामाजिक दाहकता लोकांना उपयोगी क्रियाबाबत अपंग, लकवाग्रस्त आणि शक्तिहीन बनवते हिंदु चातुर्वर्ण्य व्यवस्था ही श्रम विभाजनासोबतच श्रमिकांचे सुध्दा विभाजन करते व्यक्ती आणि समाजाच्या प्रगतीसाठी वर्णव्यवस्था नष्ट करणे आवश्यक आहे. जाती व्यवस्थेने एकसंध समाज्याचे तुकडे सामाजिक विभाजन केले आहे. जातीव्यवस्था व्यक्तीचा दृष्टीकोन व जनमताला संकुचित करते जाती या मुलत धार्मिक आहेत म्हणुनच हिंदु त्यांचे पालन करतात. अस्पृश्यतेमुळे केवळ अस्पृश्य दलित बांधव नुकसान झाले नाही तर समस्त हिंदूचे व अंतिमतः भारताचे खूप मोठे नुकसान झाले आहे. अस्पृश्यता नष्ट करण्याचा एकमेव उपाय जाती अंत हाच असून स्वातंत्र्य प्राप्तीपेक्षाही हरिजनांच्या समस्यांचे समाधान शोधण्याला डॉ आंबेडकरांनी अधिक महत्त्व दिले आहे. शिक्षण व्यक्तीला स्वतंत्र बनविते, त्याची चेतना जागृत करते व त्याच्या भौतिक जीवनाचा स्तर उंचाविते. जोपर्यंत मानसिक गुलामगिरी संपुर्णपणे नष्ट होत नाही तोपर्यंत वास्तविक स्वतंत्रता अशक्य आहे. संघर्ष हा संपत्ती किंवा सत्तेसाठी नसुन स्वतंत्रतेसाठीचा संघर्ष आहे. तो मानवी व्यक्तीमत्ताच्या पुनर्जीवनासाठीचा संघर्ष आहे. स्वाभिमानपुर्ण जीवन व्यतीत करायचे असेल तर आत्मनिर्भरता हाच आत्मोन्नतीचा सत्य मार्ग आहे. अस्पृश्यता ही उन्नतीच्या मार्गातील कायमची धोंड असुन धर्मांतराशिवाय ती नाहीशी होणे शक्य नाही. माणुस धर्माकरिता नाही तर धर्म माणसाकरिता आहे. अस्पृश्यांची आर्थिक समृध्दी ही अस्पृश्यता निवारण्यासाठी अनिवार्य बाब आहे. इतर लोकांना आपल्या धर्मामध्ये सामावून घेवून अधिक शक्तीशाली बनण्यासाठी हिंदू समाजाचे पुनर्संघटन करणे आवश्यक आहे. शिख, ख्रिश्चन, मुस्लिम यांचा जसा धर्माबाबत एक प्रमाण ग्रंथ आहे तसा हिंदु करिता सुध्दा एक प्रमाण ग्रंथ असावयास हवा. हिंदू धर्माला जगातील अन्य धर्माप्रमाणे सशक्त व सर्वव्यापी बनविण्यासाठी सर्व स्त्रिपुरुषांना शास्त्राच्या बंधनातून मुक्त करावे.

प्रस्तावना

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या सामाजिक, राजकीय विचारांना समजून घेण्यासाठी ज्या पार्श्वभूमीवर त्यांनी आपले विचार मांडले, ती समजून घेणं आवश्यक आहे. ब्रिटिशांविरुध्द संघर्षाची सुरुवात झालेली असताना दुसऱ्या बाजूला भारतीय समाजाला एकत्रित करण्याची नितांत गरज निर्माण झाली होती. समाजामधील बुध्दिजीवी सामाजिक समस्या व राजकीय समस्यांचे उत्तर वेगवेगळ्या प्रकारे शोधण्याचा प्रयत्न करत होते मात्र डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जातीय समस्या ह्या राजकीय संघर्षाचे अभिन्न अंग मानत होते. स्वातंत्र्य, समता, बंधुता या राजकीय तत्वांना सर्वोच्च मानणारे ब्रिटिशसुध्दा भारतावर राज्य करतांना

SHRI YOGESHWARI EDUCATION SOCIETY'S
SWAMI RAMANAND TEERTH MAHAVIDYALAYA, AMBAJOGAI
(NAAC REACCRIDITED 'B' GRADE)

ONE DAY INTERDICIPLINARY
NATIONAL SEMINAR ON

RELEVANCE OF GANDHIAN THOUGHTS IN PRESENT ERA

(24 MARCH 2017)

PART-I

CHIEF ORGANIZER
Dr. Pravin Bhosle
I/c Principal,
Swami Ramanand Teerth Mahavidyalaya
Ambajogai Dist. Beed

CHIEF EDITOR
Dr. Shailaja Barure
Director, Gandhian Studies Centre,
Dept. of Political Science,
Swami Ramanand Teerth Mahavidyalaya

CO EDITOR
Mr. Dhanaji Arya
Head Dept. of English
Swami Ramanand Teerth Mahavidyalaya

ORGANIZED BY
**GANDHIAN STUDIES CENTRE,
SWAMI RAMANAND TEERTH MAHAVIDYALAYA,
AMBAJOGAI, DIST. BEED 431517**

SPONSORD BY

५.

महात्मा गांधी प्रणित ग्रामीण विकास

डॉ. पी.आर. थारकर
सहाय्यक प्राध्यापक
स्वामी रामानंद तीर्थ महाविद्यालय, अंबाजोगाई

प्रस्तावना : महात्मा गांधीचा सामान्य माणसाच्या वर्तनावर विश्वास होता. ग्रामीण भागातील सामान्य माणुस विकास प्रक्रियांमध्ये सामील झाला पाहिजे हे तत्व गांधी प्रणीत ग्राम स्वराज्य या संकल्पनेमध्ये अभिप्रेत होते. सामाजिक आणि आर्थिक लोकशाही द्वारेच विकेंद्रीत लोकशाही यशस्वी होवू शकते. भारतामध्ये सामाजिक आणि आर्थिक बदलाची सुरुवात ग्रामीण भारतामधुन व्हावी असे म. गांधी मानत होते. ग्रामीण भारताला विकास प्रक्रियेमध्ये सहभागी केल्याशिवाय विकासाची पाया भरणी होणार नाही. भारतीय खेडे नष्ट झाली तर भारत नष्ट होईल असे मत महात्मा गांधी यांनी व्यक्त केले.

महात्मा गांधींनी स्वतंत्र भारतामधील गावांचे पुनर्निर्माण संकल्पना स्पष्ट करुन त्याला ग्रामस्वराज्य असे नाव दिले. गावाला विकासाचे एकक मानून ग्रामविकास व्यवस्थेचा विचार मांडला. स्वावलंबन हा गावाचा आधार ठरविला. भारतीय स्वातंत्र्यसंग्राम कालखंडामध्ये हे स्पष्टपणे दिसून आले होते की गाव आणि शहरे यामध्ये खूप मोठी दरी निर्माण झाली आहे आणि ती संपूर्णपणे नष्ट करणे हे एक मोठे आव्हान आहे. लोकशाही पध्दत आणि तिचे संचालन यामध्ये मागास ग्रामीण वर्गाला सुध्दा सक्रिय भूमिका घेता यावी आणि तिचे संचालन यामध्ये मागास ग्रामीण वर्गाला सुध्दा सक्रिय भूमिका घेता यावी आणि सत्तेमध्ये सहभागी होण्याची संधी प्राप्त व्हावी हे अपेक्षित होते.

महात्मा गांधीच्या ग्रामस्वराज्य संकल्पनेला स्वतंत्र भारतामध्ये ग्रामपंचायतीच्या माध्यमातून आधुनिक रूप देण्यात आले आहे. गांधीवादी विचारानुसार भारतीय संविधानामध्ये कलम ४०,४३,४७,४८ इ. कलमे समाविष्ट केलेली आहेत.

आजच्या जागतिक परिप्रेक्षामध्ये भांडवलशाही व साम्यवादी विचारधारेमुळे भ्रमनिरास झाला आहे. म्हणुन पुन्हा नव्याने गांधी विचारांच्या परिशीलनातून आर्थिक विकास, संपूर्ण रोजगार, आर्थिक व सामाजिक समता, सामाजिक न्याय, राजकीय लोकशाही, व्यक्तिगत स्वातंत्र्य याबाबतचा आशावाद जागृत होऊन सामाजिक न्यायाच्या दिशेने पुढे मार्गदर्शन करण्याचा विचार व्यक्त होत आहे. (राव ८२)

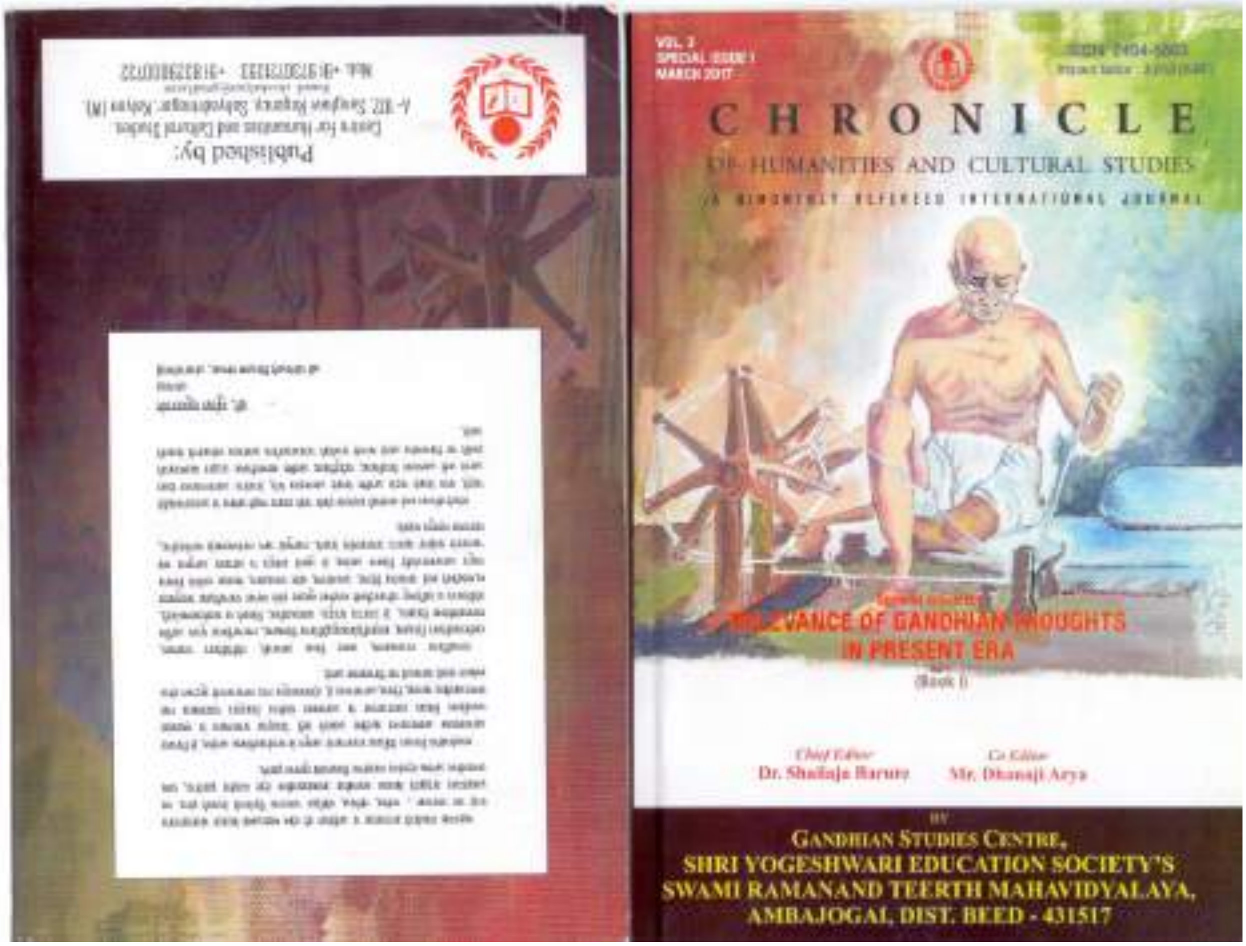
VOL. 3
SPECIAL ISSUE I
MARCH 2017
CHRONICLE
OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES
RELEVANCE OF GANDHIAN THOUGHTS
IN PRESENT ERA
(Book I)
Chief Editor
Dr. Shailaja Barure
Co Editor
Mr. Dhanaji Arya
BY
GANDHIAN STUDIES CENTRE,
SHRI YOGESHWARI EDUCATION SOCIETY'S
SWAMI RAMANAND TEERTH MAHAVIDYALAYA,
AMBAJOGAI, DIST. BEED - 431517

I.

Gandhian Ethics in R.K. Narayan's *The Vendor of Sweets*

Dhanaji Wamanrao Arya
Head Department of English
Swami Ramanand Teerth Mahavidyalaya, Ambajogai, Dist Beed (Ms)

Introduction

Mahatma Gandhi is an epoch making personality who worked in the period of moral,spiritual and intellectual stagnation of the national life. Gandhi gave the message of peace,love,brotherhood,truth and non-violence to the warbattered world and like Jesus Christ he sacrificed himself at the altar of humanwelfare. Ethics is the base of Gandhian philosophy. For Gandhi, ***God is truth and truth is God.*** Truth and no-violence are two basic principles of morality and ethics.Gandhi preached and followed ethics in his individual, political,economical, social and spritual life. Gandhism is the philosophy it means that philosophy and policies for which Gandhi stands. Gandhism has shaped his life character his works and achievements. Once Gandhiji made remarkable statement ***Gandhi may die but Gandhism will live forever.***

Gandhi expresses his views about Means and End. Gandhi elaborates his theory of purity of means in the words *they means after all are means I would say means are after all everything. As the means so the end. Violent means will give violent Swarajya. There is no wall of separation between means and end.* The very first value Gandhi afailed was truth and attached extreme importance in the value of truth. Truth stands to the idiological means of Satyagraha Gandhiji opines that the entire philosophy of Satyagraha. The second main value Gandhi afailed was non-violence, *according to Gandhi truth and non-violence are as old as hills.* Ahinsa is the heart of all religion. So Ahinsa is the truth itself. Ahinsa is the means and truth is the end. Like truth Ahinsa is also omnipotent, infinite and synonymous with God.

Self abnegation or self suffering or tapas as it Gandhi's ethics. Gandhi also laid great emphasis on the value of service. There was the great impact of Mahatma Gandhi during freedom struggle on the Indian masses. His struggle for freedom introduced some new trends in Anglo-Indian fiction,and some well-known writers of all indian languages wrote some masterpieces in novel,poetry,drama and other forms of creative writing.

The novels of famous Indian triao Raja Rao, Mulkraj Anand, R.K. Narayan have been influencial by Gandhian philosophy. R.K.Narayan is one of the most celebrated novelist of India during the pre-independence and post-independence period too.He had written his novels through the usage of Gandhian Ethics and values. ***The Vendor of Sweets*** is the best example of how Gandhian philosophy influenced Indian fiction.The characters of R.K.Narayan explore the Gandhian principles such as nonviolence,Satyagraha, simple living, use of Khadi, and truth. His characters in the novels,namely, Swami and friends(1935), The Bachelor of Arts (1937), The English Teacher (1945), Waiting for Mahtma(1955), and The Vendor of Sweets(1967) exhibits Gandhian Philosophy.

In ***The Vendor of Sweets*** R.K.Narayan crafted his protagonist or characters ironically under the Gandhian philosophy. Jagan the protagonist of the novel,himself looked a typical travesty of Mahatma Gandhi.His son Mali,equally mediocre and degenerate,represents that class of youngmen who fascinated by American affluence and culture,make airy plans for the improvement of their own prospects. Jagan is the protagonist of the sweets vendor who is a staunch follower of Gandhi in his thinking and conduct. He is well fascinated by Gandhian ideologies.But there were many contradictions in his fascination and actual living the life.These contradictions receive an ironic treatment at the hands of R.K.Narayan.

The novel's opening strikes the keynote of its theme: "*Conquer taste and you will have conquered the self*". Its listener is the cousin who asked "*Why conquer the self?*" Jagan said, "*I do not know, but all our sages advise us so*" thus Jagan associates the conquest of self with the control of one's senses, though he does not know why he should consider it necessary to engage in such

५३.

मराठी साहित्यावर गांधीवादाचा प्रभाव : एक आकलन

डॉ.गायत्री सोपान गाडेकर
मराठी विभाग
स्वामी रामानंद तीर्थ महाविद्यालय, अंबाजोगाई जि.बीड
९९६०९३०५४९

साहित्य हा समाजजीवनाचा आरसा आहे. साहित्यात तत्कालीन परंपरा , कला , संस्कृती , वातावरण यांचे प्रतिबिंब उमटत असते. गांधीवादही त्याला अपवाद नाही. देशाला स्वातंत्र्य मिळण्याच्या अगोदर महाराष्ट्रात तीन प्रकारच्या निष्ठा पहावयास मिळतात. टिळकांची , साम्यवादाची , महात्माजींची या तीनही निष्ठांचे प्रतिबिंब साहित्यात उमटलेले आहे. महाराष्ट्रात १९२० ते १९७० हा कालखंड गांधींच्या कार्यामुळे गांधीवादी कालखंड म्हणून ओळखल्या जातो. साहित्य, राजकीय, सामाजिक, शैक्षणिक क्षेत्रात गांधीवादाचा प्रभाव जाणवतो आहे. तो त्यांच्यामध्ये असणाऱ्या चिरंतन मूल्यांमुळे . गांधीवादी जीवननिष्ठा ही सात्त्विक व मानवहित डोळयांसमोर ठेवणारी आहे. कर्तव्याचा मार्ग दाखविणारी व तशा प्रकारची संस्कृती जोपासायला सांगणारी, सत्य, अहिंसेचा पुरस्कार करणारी, मानवताधर्माचा स्वीकार करणारी , साधी राहणी, स्वावलंबन , त्याग , सेवा, श्रध्दा, भक्ती, शरीरश्रम, जनसेवा हीच ईश्वरनिष्ठा, दलितोध्दार, ग्रामोध्दार या सर्व मूल्यतत्त्वांचा स्वीकार करणारी आहे. गांधीवाद हा मराठी साहित्यात कोणत्याही एका कलाकृतीमध्ये संपूर्णतः आलेला नाही तर थोड्या-अधिक फरकाने आलेला आहे. गांधीवादाचा मराठी साहित्यावरील प्रभावाने मराठी साहित्याच्या कक्षा रुंदावल्या आहे. कलात्मकता, मार्मिकता, प्रसंगपरत्वे, उक्तीतून, ध्येयाने प्रेरित झाल्याने तो अधिक जोरकसपणे प्रतिबिंबित झालेला आढळून येतो.

त्याचे वर्गीकरण आपणाला करता येईल ते याप्रमाणे -

१. गांधीवाद जीवननिष्ठेने जीवन जगणारे व त्यांच्या कलाकृतीतून अभिव्यक्त झालेला प्रवाह.
२. गांधीवाद हाच आदर्श मानून व्यापकतेने सहानुभूतीने चित्रीत झालेला प्रवाह.
३. गांधीवादी स्वरुपाची मूल्ये अंतर्गततेने मांडून.
४. कलाकृतीतील कथानकाची पार्श्वभूमी म्हणून.
५. प्रतिकात्मकतेने व्यक्त झालेला प्रवाह.
६. विरोधकांमुळे आलेला.

५४.

महात्मा गांधींच्या विचारातील स्त्री-पुरुष समता

प्रा. डॉ. शैलजा भारतराव बरुरे,
संचालिका
महात्मा गांधी अध्ययन केंद्र, स्वा.रा.ती.महाविद्यालय, अंबाजोगाई.
मो.क्र. 9423714534

भारतामध्ये स्त्री-पुरुष विषमतेचा इतिहास आहे. स्त्रीयांना स्वातंत्र्य, समता, माणूस म्हणुन जगण्याची संधी मिळावी यासाठी म. गौतमबुध्द, म. बसवेश्वर, म. फुले आणि म. गांधी यांनी आपल्या विचार व जीवन कार्यामधुन सातत्याने प्रयत्न केले आहे. भारत आणि जगभरामध्ये म. गांधीची भारतीय स्वातंत्र्य लढ्याचे नेते, राष्ट्रपिता म्हणून ओळख आहे. म. गांधींनी सत्य, अहिंसा, सत्याग्रह, विश्वस्त संकल्पना, रामराज्य, सर्वोदयाची मांडणी केली म्हणून त्यांना अध्यात्मिक पुरुष असे गौरविण्यात येते. स्वातंत्र्यपूर्व भारतात महात्मा गांधींनी राजकीय चळवळी च्या माध्यमातून केलेल्या कार्यामुळे त्यांची राजकीय विचारवंत म्हणूनही ओळख आहे. म. गांधींचे रचनात्मक कार्यामुळे त्यांना समाजसुधारक म्हणूनही सर्वजण ओळखतात. परंतु ते स्त्री-पुरुष समतेचे पाईक होते किंवा त्यांनी सामाजिक, आर्थिक विषमता दूर करण्यासाठी जेवढे प्रयत्न केले तेवढेच प्रयत्न स्त्री-पुरुष समतेसाठीसुध्दा केलेले आहेत. भारतामध्ये जात, धर्म, वर्ग व लिंगभेदभावावर आधारित विषमता आहेत. जात-धर्म-वर्ग यामुळे निर्माण होणाऱ्या विषमतांच्या विरुध्द अनेक चळवळींची निर्मिती झाली मात्र म. फुले, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, राजर्षी शाहू महाराज, धोंडो केशव कर्वे, आगरकर अशी काही समाजसुधारक आणि त्यांचे अनुयायी वगळता भारतामध्ये लिंगभेदभावावर आधारित विषमतेच्या विरुध्द प्रकर्षाने किंवा गांभीर्याने लढे उभारले गेले नाहीत.

म. गांधींनी आपल्या रचनात्मक कार्यक्रमामध्ये स्त्री शिक्षणाला महत्त्व दिले होते. गांधींच्या मते समता म्हणजे माणसांमाणसातील निर्जीव एकरुपता आणि सारखेपणा नव्हे तर आपण सर्व ईश्वराची लेकरे आहोत म्हणून समान आहोत असे गांधी म्हणत. म्हणजेच गांधींनी स्त्री जन्मापासूनच स्त्रीयांना पुरुषांइतकी समानता असते हे सांगितले. समता ही इतरांकडून मिळविण्याची बाबच नव्हे ही प्रत्येकामध्ये असते, ती सिध्द करावी लागते. स्त्रीया पुरुषांइतक्या सक्षम, कृतत्त्ववान, धाडसी, बुध्दीमान असतात. त्यांना केवळ या क्षमता सिध्द करण्याची संधी मिळायला हवी. मात्र भारतात फार पूर्वीपासून पुरुषांचे वर्चस्व आहे. सामाजिक व्यवहारांमध्ये पुरुषप्रधानता आहे. तसेच स्त्रीयांना सार्वजनिक व राजकीय जीवनात सहभागी करुन घेतले जात नाही. म्हणून म. गांधींनी आपण सर्व मानवमात्र जन्मतःच समान आहोत

58.

Gandhi: Women Empowerment, Breaking the Shackles

Rathi Mamata J.
Asst. Prof., Dept. of Commerce, S.R.T.M. Ambajogai

Mohandas Karamchand Gandhi popularly revered as Mahatma Gandhi was not only one of the greatest leaders of Indian Nationalism but a major social and political reformer, who played an important role in purging the Indian society of its inherent evils.

In this regard, he assumed a pioneering role in attempting to eradicate the social wrongs committed against the women of the country through ages. Gandhi's political ideologies, strongly anchored in humanitarian values, were a reflection of his spiritual self. His personal philosophies of life molded to a great extent his political strategies, with which he steered Indians on the path to freedom. For Gandhi, politics was not an exclusive category, but it was very much a part of one's holistic spiritual approach towards life in general. Therefore politics could not be divorced from social factors.

To Gandhi, social emancipation was as critical as political emancipation. Gandhi throughout his life waged a crusade for the upliftment of the socially downtrodden, making significant contributions for the enhancement of the status of women in India. Women under his aegis took a milestone step towards reestablishing their identity in the society. Gandhi's inspiring ideologies boosted their morale and helped them to rediscover their self esteem. Not only there was a general awakening among the women, but under Gandhi's leadership, they entered into the national mainstream, taking parts in the National Movements. In Gandhi's words, "To call women the weaker sex is a libel; it is man's injustice to women." Gandhi's reformist spirit seasoned the role that he played in uplifting the status of women in India.

Gandhi worked not only for the political emancipation of the nation, but for liberation of all the suppressed and oppressed

sections of society. One of the noteworthy results of his life-work has been the awakening of women, which made them shed their deep-rooted sense of inferiority and rise to dignity and self-esteem. For Gandhi "When woman, whom we all call *abala* becomes *sabala*, all those who are helpless will become powerful". The welfare of the weaker sections of society was dear to his heart. He had no qualms about the priority of social over political ends. In his opinion, to postpone social reform till after the attainment of Swaraj was not to know the meaning of Swaraj.

Objectives of the Paper:

1. To understand Gandhi's views on women in the context of social, economic and political issues.
2. To examine the importance and relevance of Gandhi's views on issues that directly or indirectly impacts the status of women in India.

Gandhiji's Influence on Women:

Women, urban and rural, educated and uneducated, Indian and foreign, were attracted to his ideas and deeds. While some like Sarojini Naidu, Lakshmi Menon, Sushila Nayyar and Rajkumari Amrit Kaur rose to prominence, there were thousands of unsung and unnoticed heroines of India who learnt the meaning of liberation from him and contributed with all their energy to the struggle for independence. Life sketches and reminiscences of women freedom-fighters give us glimpses of their crusade against injustice and inequality.

Gandhiji's Views on Women upliftment:

- In Vedic times men and women were equal in all walks of life, including the religious and the intectual. Therefore, in proclaiming the perfect equality of men & women.
- Gandhiji was against-

1. The pernicious system of child marriage. He considered such marriage as initio null and void and as such no marriage at all.
2. All social and religious barriers to widow remarriage. In the case of adult widows, especially those with children; he would have liked them to remain true to their

३.

महात्मा गांधीजींचे तत्वज्ञान आणि भारतीय लोकशाही समोरील आव्हाने

प्रा. डॉ. शैलजा बरुरे,
संचालिका
म. गांधी अध्ययन केंद्र
स्वामी रामानंद तीर्थ महाविद्यालय, अंबाजोगाई

मानवतावादी समाज निर्माण करणे हे महात्मा गांधींचे जीवन ध्येय होते. केवळ राज्यघटनेकडून आकांक्षिलेल्या सामाजिक, आर्थिक, राजकीय व्यवस्थांकडून मानवतावाद निर्माण होणार नाही, याची खात्री म. गांधींना होती. मानवाच्या मूलभूतप्रवृत्तीशी मानवतावाद निगडीत आहे. याची जाणीव असल्यामुळे म. गांधींनी आपले आत्मकथन 'माझे सत्याचे प्रयोग', 'हिंदस्वराज्य' ह्या लेखनातून, दक्षिण अफ्रिकेत व भारतात उभारलेल्या विविध लढ्यामधून, सातत्याने केलेली भाषणे, प्रवचने तसेच विविध प्रकारच्या प्रासंगिक लेखनातून भारतीयांना आत्मीक उन्नतीसाठी प्रेरित केले. आत्मपरिक्षणातुन दोषांचे समूळ उच्चाटनासाठी केले. माणूस भौतिक आणि आत्मीक पातळीवर सुखी असेल तरच तो मानवतावादी होऊ शकतो हे बिंबवले. ज्याप्रमाणे अतितृप्ती, अतिउपभोग ही दुःखाचे कारणे असतात. त्याप्रमाणे दारिद्र्य, मानसिक गुलामगिरी, विविध प्रकारच्या विषमताही मानवी समाजाला दुःखाच्या खाईत लोटतात. हा गांधीतत्वज्ञानाचा आशय आहे. समाजात एका समता मानवतावाद निर्माण करणे हे म. गांधीच्या विचारांची त्रिसुत्री होती. स्वातंत्र्य, समता, बंधुता तसेच धर्मनिरपेक्षता ही भारतीय लोकशाहीची मूल्यव्यवस्था आहे म्हणून म. गांधीच्या तत्वज्ञानाची निकषावर भारतीय लोकशाहीची चिकित्सा करायला हवी. अंतिमसत्ता लोकांच्या हाती असणे, सत्तेला उमेदवार नसणे, म्हणजेच रामराज्य निर्माण करणे हे म. गांधीचे स्वप्न होते. भारतीय संविधानाने, संसदीय लोकशाहीने जबाबदार राज्यकर्ते निर्माण करण्याचे भारतीयांना सर्व प्रकारचे स्वातंत्र्य समता आणि न्याय, धर्मनिरपेक्षतेचे घटनेच्या सरनाम्यातच नमूद केलेले आहे. म्हणजेच म. गांधीच्या तत्वज्ञानाची गाभा, भारतीय राज्यघटना, भारतीय लोकशाहीचा गाभा समान असल्याचे सिध्द होते.

भारताने स्वातंत्र्यानंतर संसदीय लोकशाही शासनव्यवस्था स्विकारली आहे. ही शासनपध्दती लोकांच्या हिताला प्राधान्य देते. संसदीय लोकशाही ही प्रतिनिधीक लोकशाही असल्याने ठराविक कालावधीतील निवडणूकांना ही महत्त्व आहे. निवडणूका ह्या निःपक्ष व निर्भयी वातावरणात झाल्या पाहिजेत. ही शासनपध्दती

२०.

जागतिकीकरण, खाजगीकरण आणि गांधीजी : एक अभ्यास

डॉ.के.व्ही.डोंगरगावकर,
अंबाजोगाई

प्रस्तावना :- सद्याच्या स्थितीतील भारतीय लोकसंख्याप्रमाणे इ.स.१९९१ सालची लोकसंख्या थोड्याफार प्रमाणात कमी होती; पण वारंवार वाढणाऱ्या या लोकसंख्येचा जागतिकीकरण, उदारीकरण व खाजगीकरण अमलात आणताना सरकारणे विचार का केला नाही? याचे आश्चर्य वाटते. आज ग्रामीण भागातील लोक हे शहरी भागाकडे वळत आहे. कारखानदारी जोमाने वाढत आहे. लोक स्वदेशी कंपनी कोणती व विदेशी कोणती याही गोष्टीचा विचार नकरता उदरनिर्वाहचा प्रश्न कसा मिटेल याकडे धाव घेत आहे.

ग्रामीण भाग हा भारताचा आत्मा आहे. शेतातील कामगार शहरात जात असल्यामुळे त्यांची जागा यंत्रानी घेतली आहे. आणि जे कामगार शहरात जाऊ इच्छित नाहीत. त्याच्या हातांना काम नाही. कारण सगळी कडेच यंत्र आले आहेत. पहिले जमीन कसण्या पासून ते आलेले पीक डोक्यावर घेऊन मार्केटमध्ये जाणारा मजूरच होता आता ही सर्व कामे यंत्र करतात. या सर्व यंत्राच्या निर्मितीला परवानगी देण्यापूर्वी सरकारला भारताच्या लोकसंख्येचा विचार आला नसावा का?

गांधीजीचे विचार आज खरे होताना दिसतात.

प्रश्न :- बापुजी, आपण यंत्र म्हणून यंत्राच्या विरुध्द नाही तर यंत्राचे जे दुरुपयोग आज प्रत्यक्षात दिसून येत आहेत. त्यांच्या आपण विरुध्द आहात, होय ना?

उत्तर :- गांधीजी म्हणतात, "मी नि:संकोचपणे होय म्हणेन, पण मला आणखी असं म्हणायचे आहे की, शास्त्रीय सत्ये आणि शोध हे लोभाची निव्वळ उपकरणे बनतात. ते अगोदर थांबले पाहिजे. तरच श्रमीकांवर कामाचा फाजील बोजा पडणार नाही आणि यंत्रसामग्री विघ्नरुप होण्याऐवजी साहाय्यरुप होईल. सर्व यंत्रसामुग्रीचे उच्चाटन करावे असा माझा रोख नसून त्यांचा मर्यादा घालावी असा आहे." (1)

अभ्यासाचा उद्देश :- जागतिकीकरण आणि खाजगीकरण याचा गांधीजीच्या विचारातून अभ्यास करणे.

आज विजेचा वापर करणे ही काळाची गरज आहे; पण त्यासाठी पुढील वर्षांमध्ये आपल्याला एका शक्तिवरच विजेसाठी विसंबून रहावे लागेल. वीज ही काही कंपन्यांकडून वितरीत केली जाते; पण विजेची मागणी दिवसेंदिवस वाढत चालली आहे. आजही ग्रामीण भागात साखर कारखाने सोडले तर पिठांच्या

५५.

महात्मा गांधीजींचे महात्म्य

प्रा.डॉ.संपदा कुलकर्णी
नाट्यशास्त्र विभाग प्रमुख
स्वामी रामानंद तीर्थ महाविद्यालय, अंबाजोगाई जि.बीड
[illegible]

[illegible]

[illegible]